

NIEĆWICZONY (35) *part praet pass impf i może pf*

impf (3) *OrzQuin Aa2, WitosłLut A2v, GosłCast 9, impf a. pf* (2) *GroicPorz B4, Mącz 359c; pozostałe w funkcji przymiotnika.*

W pisowni łącznej (26), *w rozłącznej* (9).

e jasne; -o- (5), *-ó-* (1) *OrzQum.*

[*comp niećwicz(e)ńszy.*]

sg m N niećwiczony (10). ◇ *D niećwiczon(e)mu* (2). ◇ *A niećwiczony* (1). ◇ *I niećwiczonym* (1). ◇ *pl N m pers niećwiczeni* (6), [niećwicz(e)ńszy]; *-eni* (1) *SarnStat*, *-ęni* (1) *MurzNT*, *-(e)ni* (4). *subst niećwiczon(e)* (1). ◇ *G niećwiczonych* (6). ◇ *D niećwiczonym* (1). ◇ *A m pers niećwiczon(e)* (4). *subst niećwiczon(e)* (1). ◇ *I m niećwionymi* (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI w.; poza tym XVIII w. w innym znaczeniu s.v. ćwiczyć.

Zwykle w funkcji przymiotnika: Nieumiejętny, niewprawny; niewykształcony, niemądry; imperitus, iners, inexercit(at)us Modrz, Cn; municipalis, remotus, rudis Mącz; ineruditus PolAnt (35): Mącz 237d; Dworu, directores dobrech nie masz. Xiądz Podkanclerzy czępi. Pan Podskarbi nie cwiczony. ActReg 73; Wziąłem Lutnią ácz w prawdzie dawno nie ćwiczony/ Y ná łżeć roznych głófov náwiązałem łtrony. WitosłLut A2v.

niećwiczony do czego (1): *Są iefcze drudzy, co do piłania łą łpołobnieyfyzy, á do odpráwowania kaurz łą bárzo rudes, y niećwiczeni. SarnStat 1242.*

niećwiczony w czym (5): *iż yáka káżdá náuká y rzemiełło ma nyektore łłowá włafne/ nyektoryeh teź połpolitych rozny m á ofobliwym łwym obyczáyem vzywa / ktorych y wymowcá/ y vczony/ ále w oney náuce áłbo rzemyełle nyećwiczony człowyek nye wnet rozumye KromRozm II n4v; Mącz 235a. Cf »niećwiczony w prawie«, »w szkołach niećwiczony«.*

W połączeniu szeregowym (1): *łzukáíá ciemnych káutow / áby przed prołtymi á łwieckimi y niećwiczonymi ludzmi/ ktorzy zdrády ich rozeznáć nievmieią/ vczonymi fię być pokazáli. SkarŻyw 301.*

W charakterystycznych połączeniach: niećwiczony(-i) człowiek (ludzie) (6), ławnik, podskarbi; niećwiczony do odprawowania kaurz; niećwiczony w dyjalektyce, w nauce, w rzemiełle; niećwiczony dawno.

Wyrażenia: »niećwiczony naukami« (1): *OrzQuin Aa2 cf »prosty a niećwiczony«.*

»niećwiczony w prawie« = in iure rudis Mącz [szyk 1:1] (2): Dołwiadczy tego káždy kto łye będıe przypátrzał łprawam Sądowym/ w Miáłteczkách y we Włóách międy Ławniki w prawie niećwiczonymi GroicPorz B4; Mącz 359c.

»w szkołach niećwiczony« (1): *Gdyż iefzcze ktemu byli rybitwi/ ludzye prołci/ nigdy przed thym w łzkołach nie ćwiczeni/ włzákże więłtzy pożythek vczynili przez dwádyefciá áłbo trzydzyełci lat/ niźli wlyfcy Mędrzy przez pięć łet lat ábo dáley. RejPosWstaw [143²].*

Szeregi: »niełwiádomy, niećwiczony« (1): *Iełt fię o co fráłowác/ y bać: iź łudźie młódzi/ nie łwiádomi/ nie ćwiczeni/ w R. P. rzády czynią SkarKazSej 663a.*

»prosty, (a) niećwiczony« (2): onych trudnych á fkrtych rzeczy/ których rozumem sięgamy/ nie może profty á niećwiczony naukami człowiek latwie poiąć. *OrzQuin* Aa2; *RejPosWstaw* [143²]. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

a. *Nie znający się na sprawach wojskowych, niebiegły w sztuce rycerskiej* (19) : *RejZwierc* 187v; Strzelby ktorey miał nie wiele/ do Obozu włożył/ ktory ofadził trochę Ludzi nie ćwiczonych. *BielSpr* 56v, 51v; Swych [żołnierzy] niećwiczonych vżywać/ á co infzego ielt/ iedno nieprzyacielowi chćieć poftąpić zwyćieftwá? bo niećwiczeni/ y trudno co dobrego fpráwić mogą/ y nieprzyacielowi ztąd ferce roście *ModrzBaz* 110v, 115.

niećwiczony w czym (2): *Leop Iudith* 5/27; Rudis rei militaris, Niećwiczony w żołnierskich rzeczách. *Mącz* 359c.

W połączeniach szeregowych (4): *Leop Iudith* 5/27; TRáfuie fie tego wiele w Woyfzche między ludem Rycyrfkim zwłázczá niećwiczonym/ warchotliwym/ boiázliwym/ iż częłthe zámiełzanie czynią fprawcom swoim przeciwne y włzem innym fzkodliwe *BielSpr* 25v; *ModrzBaz* 112; gdyby woyfko ták wielkie/ ludzi nieprzywykłych woiowaniu/ y nędzy/ nieumiejętnych/ nie ćwiczonych/ nie vbránych y po więłzzy części vhogich miało iść przez Koronę/ wniweczby iá obroćilo *GórnRozm* M.

W przeciwstawieniach: »niećwiczony ... ćwiczony (2), sprawny« (3): oni tho zá wielką fzkodę mieli/ wielki lud połyłác nie ćwiczony ku potrzebie/ woleli trechę á fpráwnego połyłác. *BielSpr* 12, 8; Ktora Rzeczpołpolita żołnierze ma niećwiczone/ tá czáfu potrzeby/ ábo onych niećwiczonych vżywać/ ábo zkąd inąd ćwiczonych doftawác muśi. *ModrzBaz* 110v.

W porównaniu (1): Pátrzayze pilno á Oftrzegay fie pilno/ ábyś iáko niećwiczony Rycerz/ they zbroie opák ná fie nie wkłádał *RejPos* A5.

W charakterystycznych połączeniach: *niećwiczeni(-ony) ludzie (lud)* (7), *rycerz*; *niećwiczony w rzeczach wojennych (żołnierskich)* (2).

Wyrażenie: »żołnierz niećwiczony« = *miles iners a. inexercitatus* *Modrz* (3): Ktora Rzeczpołpolita żołnierze ma niećwiczone/ tá [...] zkąd inąd ćwiczonych doftawác muśi. *ModrzBaz* 110v, 110v, 112.

a. *W funkcji rzeczownika*: »niećwiczony« (3) : Niećwiczonemu wśyżłtko trudno. *RejZwierc* 113 marg, Bbb; A iż rycerzem być y woyny fluzyc niećwiczony y nieopátrzony potrzebami niemoże/ tákżeby babę z Szpitalá wywiódl w pole *GrabPospR* K2v.

[*Szereg*: »młody i niećwiczony«: Co niektórzy bącznieyfy chwalili: ále młódfzy y niećwiczeńfy/ ktorzy połpolicie goręłzy bywáią/ ięli to gánić Hetmánowi *BielKron* 1597 542 (*Linde*).]

b. *Niebiegły w Piśmie Św., niewykształcony w sprawach religijnych [w czym]* (2) : A ty trzy rzeczy tēm ktorzy fą nie ćwiczeni/ wczytaniu teftamentu nowého/ maią być przed oczyma *MurzNT* 8v.

Wyrażenie: »w Piśmie Świątym niećwiczony« (1): ktorzy tą powagą zmyśloną kościelną: ludzi profte/ bá y mędrki thego świátá w piśmie ś. niećwyczone zwodzą *NiemObr* 179.

c. *O czasie*: *Kiedy ludzie byli niewykształceni* (1) : mnie Bołtwo zmyślone Nie fzło/ iáko ná on czas/ gdy ludzi zmamione W fprofnym błędzie tłumiły niećwiczone látá/ Zá przyrodzoną winę tá była zapłátá. *Prot* A4.

d. *Na nienależytym poziomie* (1) :

Szereg: »głupi a niećwiczony« (1): Lccż głupie á niećwiczone gadki odrzucay [*Stultas autem et sine disciplina quaestiones devita*]/ wiedząc że rodzą walki. *BudNT 2.Tim 2/23.*

e. *O zwierzęciu: Nie przyuczony do prac polowych (1) : napiérwéy wołów niećwiczonych Krczyce włożvł w iármzo GosłCast 9.*

Synonimy: niebiegły, nierozumny, prosty; a. niewalecznik.

Cf **ĆWICZONY**

AŻ